ווערטער: קלאר און ווארים.

The Only Jewish Newspaper in Western Canada Established 1910 PUBLISHED DAILY

דאס אידישע ווארט
THE ISRAELITE PRESS

THE GATEWAY OF THE WEST

לוי אייגנציקע אידישע צייטונג אין מערב קאנאדע עשטאבלירט אין 1910 דערשיינט יעדן טאג

Vol. 21, No. 112. Winnipeg, Tues. June 9, 1931. Published Daily except Saturday and Sunday. דערשיינט יעדן טאג חוץ שבת און זונטאג דינסטאג כ׳ז׳ סיון, תרצ״א.

זון אויפגאנג — 4.20.
זון אונטערגאנג — 8.34.

כותל מערבי איז מוסולמאנישע אייגנטום

קאמיסיע אנערקענט אבער אידישע רעכט תפלה צו טאן ביי דער זואנט אומגעשטערט

צייטווייליקע רעגולאציעס פון 1929 פארבלייבן אין קראפט. לויט אודטייל פון קאמיסיע, אבער אידן ווערט דערלויבט צו האלטן ארון־קודש און ספר־תורה. — מוסולמאנער טארן ניט דורכגיין אדער שטערן מיט געשרייען די אידן אין די באשטימטע תפלה שעה׳ן. — מען טאר ניט בלאזן קיין שופר, אויסער ווען דאס איז אבסאלוט נויטיק

(ספעציעלע טעלעגראמע צו "דאס אידישע ווארט" פון "איטא")

ירושלים, יוני 9 (איטא). — דא איז טעג פון תענתים אדער אין טעג פון עפנט־נעכטן פארעכנטלאכט געווארן דער באריכט פון דער אינטערנאציאנאלער כותל־מערבי קאמיסיע, וועלכער אנערקענט, אז דער כותל־מערבי איז אויסשליסלאך פון סולמאניש איינגטום, אבער די אידן האבן דאס רעכט פון פרייען צוטריט צום כותל צו יערער צייט, אונטער צעוויסע תנאים.

די קאמיסיע, וועלכע האט פאראיזרן דעם ענין אויסגעפארשט אין ארץ־ישראל, אויסהערנדיק די טענות פון ביידע צדדים, צייכנט אן איר באריכט צו די רעגולא־ציעס וועלכע דארפן באהערשן די אידישע רעכט פון פרייען צוטריט צום כותל־מערבי פאר רעליגיעזע צוועקן. זי אנערקענט, אז די אינסטרוקציעס פון דער פאלעסטינער רעגירונג אריינגעגעבן אין סעפטעמבער, 1929, ווענן דעם געבריוך פון געוויסע מכשירים בעת די תפלות, דארפן פארבליי־בען אין קראפט, אבער מיט געוויסע מא־דיפיקאציעס. אזוי דארף, לויט דער קאמי־סיע אודטייל, דערלויבט ווערן די אידן צו האלטן ביי דער וואנט אן ארון־קודש מיט א ספר־תורה, און אויף א טישל פאר קריאת־התורה.

די דאזיקע דערלויבטע מכשירים מאגן אבער באנוצט ווערן בלויז אין ספעציעלע לאכע תפילות, פראקלאמירט בא די רבנים, בתנאי אבער אז די רעגירונג זאל קריגן אין פאראאיס נעהערריקע נאטיס ווענן דער פאר־אנשטאלטונג פון אזעלכע ספעציעלע תפי־לות. נאטירלאך, קאנען די דאזיקע מכשי־רים אויך באנוצט ווערן אין די טעג פון ראש־השנה, יום־כפור און אנדערע אנער־קענטע אידישע יום־טובים, און אן נאטיס צו דער רעגירונג אין אזעלכע פאלן.

די צייטווייליקע רעגולאציעס וואס פאר־באטן דעם געבריוך פון טעפיכער, ביינק־לאך, פארהאנגען און מחיצות, און וואס פארבאטן אויך צו טרייבן חיות אין בחמות אין געוויסע שעה׳ן בעת די תפילות, דארפן פארבליבן אין קראפט אויף שטענדיק, לויט׳ן אורטייל פון דער קאמיסיע.

די קאמיסיע דערקלערט אויך, אז די מו־סולמאנער מוזן האלטן געשלאסן דעם דורכגאנג צום אמער מאשיי פלאץ דורכ׳ן כותל מערבי אין באשטימטע שטונדן פון אידישע תפלות.

די אידן טארן ניט בלאזן קיין שופר ביים כותל מערבי ווען דאס איז נאר פאר־מיידלאך, אבער די מוסולמאנער, פון זייער זייט, טארן ניט דורכפירן די טומלדיקע "זיקאר" צערעמאניע נאענט צום כותל אין נאם. די צייטונג אפיסעס אויף פליט סטריט האבן געפילט די ציטערניש ביי א מינוט צייט. אין איטס לאנדאן האט א הויפט־וואסער־רער געפלאצט, און קעלערס זיינען פארפלייצט געווארן.

פון ברוסעל מעלדעט מען, אז איבער גאנץ בעלגיע האט זיך געפילט די צי־טערניש וואס האט פאראורזאכט שרעק, אבער ניט קיין שארן.

ענגלאנד האט אין איר געשיכטע פאר די לעצטע טויזנט יאר דורכגעמאכט ארום 1,200 ערדציטערנישן, לאקאלע אדער אלגעמיינע, אבער בלויז געציילטע זיינען געווען פון א מערדווייניקער ערנסטן כאראקטער. די לעצטע ערנסטע ערדציטער־ניש אין ענגלאנד איז פארגעקומען אין יאר 1884.

ערדציטערניש טרייסלט אויף ענג־לאנד און א צאל אנדערע מערב אייראפייאישע לענדער

לאנדאן, יוני 9. — א סך שרעק אבער ווייניק שארן איז פאראורזאכט געווארן פון ערדציטערניש וואס האבן זונטאג אויפגעטרייסלט ענגלאנד, פראנקרייך, נארוועגיע און בעלגיע.

די אויסטרייסלונגען האבן זיך געפילט איבער גאנץ ענגלאנד, אין טיילן פון שאטלאנד און ווייל׳ס, אין צפון פראנק־רייך און בעלגיע און אין דזאן נארוועג־ניע.

א סך קוימענס זיינען אומגעפאלן און געביידעס זיינען צעטרייסלט געווארן. מע־בעל איז אין א סך פאלן אומגעוואר־נט געווארן און געשיר איז צעשמעטערט גע־ווארן.

א סך מענשן זיינען ארויסגעשפרונגען פון די בעטן און זיינען דערשראקענע אויסגעלאפן. האלב אנגעטאנענע און גלויבט. איז באנוצט געווארן פון די באנדיטן. דער אוטומאביל איז געשטאנען אויף לענגסייד עוועניו.

מר. מאנטעלא איז געזעסן אליין אין סטאר און האט געליענט א ציטונג, ווען דער בחור איז אריינגעקומען און געבעטן אים צעבייטן א קווארטער. ווען מר. מאנטע־לא איז צוגעגאנגען צו דער קאסע, האט דער באנדיט ארויסגעצאפט א רעוואלווער און נעהייסן אים אויפהויבן די הענט. ער האט דאן איבערגעלייגט די האנט איבער׳ן קאונטער און ארויסגעשלעפט דאס געלט פון קאסע און האט זיך באלד אפגעטראגן.

מר. מאנטעלא איז מיט פיר יאר צוריק אויף דעם זעלבן פלאץ באראובט געווארן אויף 96 דאלאר.

יקותיאל ראדניאנסקי, אלטער עדמאנטאנער תושב, געשטארבן

ערמאנטאן, אלטא., יוני 8 (ספעצ. צו ד. א. וו. פון „. א. באלצאן). — יקותיאל ראד־ניאנסקי, איינער פון די עלטסטע און חשוב׳סטע אידישע תושבים פון ערמאנ־טאן, איז דא געשטארבן שבת אין עלטער פון 75 יאר. די לויה, איינע פון די גרעסטע אידישע לויות אין דער געשיכטע פון ער־מאנטאן, איז דורכגעפירט געווארן זונטאג.

דער פארשטארבענער איז געווען נבאי ראשון פון דער חברה קדישא און איז גע־ווען טעטיק אויף אנדערע געביטן פונ׳ם היגן אידיישן לעבן, און ער איז געווען גע־אכטעט פון אלעמען.

ער האט איבערגעלאזן א פרוי, צוויי זין, סעם און מארים, און א טאכטער, סיידי, אין ערמאנטאן; א זון, דייוו, אין לעס־ברידזש, און 1 זון, פנחס, און א טאכטער שרה און איינקיק אוראייניקלאך אין איי־ראפע.

די אידן פון ערמאנטאן פילן מיט מיט דער פאמיליע אין זייער שווערן פארלוסט און דריקן זיי אויס זייער טרייסט.

—(:::)—

אין דעם באריכט ווענן דעם באנקעט פון שטאט קאמיטעט וואס איז פארגעקומען וונטאג אוונט אין תלמוד תורה זאל, האט אונזער רעפארטער פארפעלט צו באשערקן, אז מרס. מאמאט איז געווען די קאנווענערן פון דעם באנקעט קאמיטעט.

ס. אייזנבערג געשטארבן אין עלטער פון 44 יאר

ס. אייזנבערג, פריער פון מאניטאבא און אייקיק אז לעעטנס פון 364 סטעפארד עווע., איז נאך א ליינגערער קראנקהייט געשטארבן נעכטן ביינטאג אין דזשענעראל האספיטאל, אין עלטער פון 44 יאר.

דער פארשטארבענער לאזט איבער זיין פרוי און צוויי קינדער. ער איז נעקומען אהער פון רוסלאנד מיט ארום זיבן יאר צוריק. דא איז ער געווען א מיטגליד פון אידיש נאציאנאלן ארבעטער פארבאנד, בדרענטש 20.

זיין לויה קומט פאר היינט, 2.30 נ.מ., פון זיין היים. זיין קערפער וועט געפירט ווערן צום מושב־זקנים און פון דארטן צום שערי־צדק בית־עלמין וואו ער וועט באר־עדריקט ווערן.

—(:::)—

פרוי האט גע־גנב־עט בלומען פון א קבר, — זי ווייס ניט פארוואס

מרס. מערי שירער, 519 מאנראוו עווע., איסט קילדאנען, האט זיך נעכטן אין פאליציי גערירט מודה געווען, אז זי האט גע׳גנב׳עט בלומען פון די קב־רים פון עלמוואודער בעטעטערי. אויף דעם ריכטערס פראגע פארוואס זי האט עס געטאן, האט די פרוי געענטפערט, אז זי ווייס אליין ניט מיט וואס דאס צו דערקלערן.

מרס. שירער איז פונם ריכטער פאר־אורטיילט געווארן צו צען דאלאר שטראף אדער צען טעג געפענגניש.

—(:::)—

שריפה טרייבט ארויס צוויי פאמיליעס אינמיטן דער נאכט

די פאמיליעס פון דזשיימס ארקין, 56 קארדאווא סטריט, און לארן ר. קעקס, 60 קארדאווא סטריט, האבן געמוזט בא אייר־לעניש ארויסשפרינגען פון די בעטן און ארויסלויפן אין דרויסן היינט ארום 12.30 פארטאג. ווען א פארבייגייער האט זיי אויפגעוועקט פון שלאף און געלאזט זיי וויסן אז זייערע הייזער, וואס געפינען זיך בשכנות, ברענען. זיי זיינען ארויסגעלאפן פונקט אין צייט, באזונדערס די ארקין פא־מיליע, וועמעס הויז איז שוין געשטאנען אין פלאמען.

די פייערלעשער זיינען באלד געווען אויפ׳ן אדרס און האבן אין א האלבער שעה צייט אויסגעלאשן דעם פייער. די אורזאך פון דער שריפה, וואס איז קאנטיק אויס־געבראכן ביי די ארקינס, איז אומבאקאנט.

—(:::)—

געוועזענער שפאניש. מאנאר־כיסטישער מעיאר געלינטשט

מאדרריד, יוני 9. — פערנאנדא פיטא־דא, דער געוועזענער מאנארכיסטישער מע־יאר פון דעם שטעטל סאלאמא, איז נעכטן ביינאכט געלינטשט געווארן פון א המון נאכדעם ווי ער האט זיך אפגעזאגט צו אי־נגעבן זיין אפיס צו א ניי דערוויילטן רעפובליקאנישן מעיאר.

—(:::)—

מעקסיקאנער פרעזידענטס קו־זין דערשאסן אין די שטאטן

ארדמאר, אקלא., יוני 8. — עמיליא קארטעץ רוביא, 20 יאר אלט, א קוזין צום פרעזידענט ארטיז רוביא, פון מעקסיקא, און מאנועל נאמעב, 22 יאר אלט, זיינען דא דערשאסן געווארן צום טויט היינט אין מיטן נאס פון דעפיוטי שעריף ביל נעס.

נעזעלשאפטלאכער קאלענדאר

דינסטאג, יוני 9

ברידזש פון יונגע פרויען סיסטערהוד ביי מרס. בעלאגוס 515 באראוס עוו. 8 אוו

פארלעזונג פון מרס. אפטער ביי פארו. פון מוטער פאראיין פון ת״ח 8.30 אוו.

טיי פאר וויכטיקן צוועק ביי מרס. ה. נרעגר, 390 מאונטען עוו., 2 ביז 11.

פארווייזונג פון פוע״ע פרויען קלוב ביי מרס. פיסקין, 515 אלפערד עווע.

אלגעם. פארואס. פון מוטער פאראיין ביי א. ר. פ. ט. שול, וויכטיקע פראגן. לע־רער בלאשטיין ווענן שול פראגע.

מיטוואך, יוני 10

שוועסטער אוונט פון ליידים אקז. לינת הצדק, אין נייער ת״ת.

פארואס. פון בנות־שלום סאס., 8.30 אוונט, אין נייער ת״ת.

לעקציע פון י. ראביגאוויטש ביי ת״ת פרויען קולט. פארב., 2.30 נ.מ., אין ת״ת. „קוואדער טיי" פון ליידיס אקז. פון מ. כ. קליניק, פון 4 ביז 12 נ.מ., אין קליניק.

פארואס. פון וופ. טשאפטער הדסה, 8 נ. מ., אין ציון זאל.

זונטאג, יוני 14

ערשטע עפנטלאכע פארו. פון „פריינט פון סאוו. פארב." 8 אוו., אין פעלעס טע־אטער. גוטע רעדנער און פראגראם.

„טעג־טאג" פון ת״ת פרויען קולט. פאר־באנד, פאר דער ת״ת.

טעג־טאג פון בנות ישראל סיסטערהוד. פארואס. פון בנ״יעקב סאסייטי, 2.30 נ.מ., אין נייער ת״ת.

דינסטאג, יוני 16

שוועסטער אוונט ביי בנות־ציון פרי לא־אן, 8 נ.מ., אין גרויסער ת״ת.

לעצטע טיי פון סעזאן ביי מאקאריווער ליידיס סאסייטי, ביי מרס. א. הורטיג, 266 קאטידראל עווע., פון 3 ביז 11 נ.מ.

מיטוואך, יוני 17

ברידזש און לאנטשעאן פון יונגע פרויען פון מ. כ. קליניק, 12.30 אין פרענקס קאפע

לעצטע טיי פון סעזאן פון מוטער־פאר־איין פון ת״ת, אין גרויסער ת״ת.

מעקסיקאנער פרעזידענט האט צוגעזאגט ניט צו שטיצן די אנטיסעמיטן

(ספעצ. טעלעג. צו ד.א.וו. דורך "איטא")

סאראטאגא ספרינגס, נ. י., יוני 9 (איטא). — ריידנדיק דא ביי דער יערלאכער קאנווענשאן פונ׳ם אדדען ברית־אברהם, האט ראבבי סטיוען ווייז דערציילט וועגן א ידיעה וואס ער האט געקראגן פון מעק־סיקא, וועלכע דערקלערט, אז פרעזידענט ארטיץ רוביא האט אויפגענומען פארשטיי־ער פון דער "קאמערא איזראעליטא" (אי־דיש האנדלס קאמער), האט אפגעלייקנט אז די אנטיסעמיטישע באוועגונג האט גע־האט אדער וועט האבן די סימפאטיע און שטיצע פון דער מעקסיקאנער רעגירונג.

דר. וויין האט געגעבן זייער ניט קיין פריילאכן איבערבליק אויף דער אידישער לאגע אין א סך לענדער.

די קאנווענשאן דערווייל אירע באאמט־טע היינט.

—(:::)—

פארזאמלונג פון חברה קדישא

די חסד של אמת ארגאניזאציע וועט קומענדיקן דאנערשטאג אוונט אפהאלטן א פארזאמלונג מיט אלע חברה קדישא׳ס פון שטאט.

דער קאמיטעט פון "חסד של אמת" בעט אונז צו מעלדן אז וויכטיקע פראגן וועלן פארהאנדלט ווערן, און אלע חברה קדישא׳ס פון שטאט זיינען איינגעלאדן.

די פארזאמלונג וועט פארקומען אין דער נייער תלמוד תורה.

מזל טוב

א טאכטער געבארן צו מר. און מרס. ה. מאזארס, טוויס 3 באלטיק אפּט., מר־טער אין קינד אין גוטן צושטאנד אין מיסערעקארדיא האספיטאל.

אמעריקאנער ארבעטער פעדעראציע הייסט גוט רעגיסטראציע

(ספעציעל פאר "דאס אידישע ווארט")

דעטראיט, מיש., יוני 9 (איטא). — די דעטראיטער אפטיילונג פון דער אמעריקא־נער ארבעטער פעדעראציע האט אויף אי־רע א פארזאמלונג אנגענומען א באשלוס וואס הייסט גוט דעם רעגיסטראציע ביל פאר אויסלענדער אנגענומען פון די מישי־גאנער נעזעצגעבערישע קערפערשאפטן.

דער באשלוס איז אנגענומען געווארן נאכדעם ווי דער פרעזידענט, מר. מארטעל, האט געהאלטן א רעדע אין וועלכער ער האט שארף אטאקירט די פרעמדגעבאָרענע.

די רעזאלוציע איז דורכגעגאנגען מיט אן איבערוועגנדיקער מערהייט.

—(..)—

קאנאדער אינדוסטריע פראדוצירט 4 ביליאן דאלאר א יאר

לויט א באריכט וואס איז ערשט פאר־עפנטלאכט געווארן פון דער קאנאדער סטאטיסטישער ביורא ווערט באקאנט, אז אין יאר 1929 זיינען אין אלע קאנאדער פאבריקן אויסגעארבעט נעווארן סחורות אינ׳ם ווערט פון דריי ביליאן, 946 מיליאן און 600 טויזנט דאלאר.

אין יאר 1928 האט די פראדוקציע בא־טראפן פיר ביליאן, 122 מיליאן און 500 טויזנט דאלאר און אין יאר 1927 — דריי ביליאן, 901 מיליאן און 500 טויזנט דאל.

אימפעריאלע קאנפע־רענץ אפגעלייגט

לאנדאן, יוני 9. — פרעמיער מיניסטער ראמזי מאקדאנאלד האט דא אנאנסירט, אז רט. האנ. דזש. ה. טאמאס, סעקרעטאר פאר די דאמיניאנס, וועט דא היינט מאכן א סטייטמענט ווענן דער אורזאך פארוואס עס איז אפגעלייגט געווארן די אימפעריא־לע קאנפערענץ וואס איז פריי־ער געפלאנט געווארן פאר׳ן קומענדיקן האארבסט אין אטאוואה, קאנאדע.

—(..)—

פיאנא רעסייטל אפגעלייגט

דער פיאנא רעסייטל פון מיס ל. זא־רעצקי׳ס שילער וואס האט געזאלט פאר־קומען היינט אין מוזיק אין אדסט נעביי־דע, אויף בראדווי עוועניו, איז אפגע־לייגט געווארן אויף היינטיקן דאנערשטאג אוונט.

—(..)—

פראוויינצן ווערן אריינגעצויגן אין דער ארבעט צו קאלאניזירן קאנאדער איינוואוינער אויף לאנד

1,500 קאנאדער פאמיליעס זיינען שוין דאס יאר קאלאניזירט געווארן, און 7,000 ניט־פארהייראטע האבן געקראגן ארבעט

ארבעטערשאפטן פון דער פעדעראלער רע־גירונג קאלאניזירט 1,500 קאנאדער פאר־מיליעס פון דאס באזארגטן 7,000 "נייט־פארהייראטע מיט פארס ארבעט. איצט איז באשלאסן געווארן צוצוציען די דריי פריירי פראוויינצן, מאניטאבא, סאסקא־טשעוואן און אלבערטא, צו דער דאזיקער ארבעט.

די דאזיקע קערפערשאפטן האלפן ארויס די פראפעסעקטיווע קאלאניסטן ניט מיט קיין געלט, נאר מיט אלע נויטיקע אינפאר־מאציעס און עצות ווענן לאנד, וואו מען קאן קריגן דאס נעהערריקע לאנד אויף גע־הערריקע פריינזן אן באדינגונגען, אז א. וו.

אויף דער נעכטיקער צוזאמענקונפט פון דער פעדעראלער רע־גירונג קאלאניזירט 1,500 קאנאדער פאר־מיליעס פון דאס באזארגטן 7,000 "נייט־פארהייראטע מיט פארס ארבעט. איצט איז באשלאסן געווארן צוצוציען די דריי פריירי פראוויינצן, מאניטאבא, סאסקא־טשעוואן און אלבערטא, צו דער דאזיקער ארבעט.

די דאזיקע קערפערשאפטן האלפן ארויס די פראפעסעקטיווע קאלאניסטן ניט מיט קיין געלט, נאר מיט אלע נויטיקע אינפאר־מאציעס און עצות ווענן לאנד, וואו מען קאן קריגן דאס נעהערריקע לאנד אויף גע־הערריקע פריינזן אן באדינגונגען, אז א. וו.

אויף דער נעכטיקער צוזאמענקונפט האט אריינגעגעבן דאס פארשטייער פונ׳ם פעדעראלן דעפארטמענט פון אימי־גראציע און קאלאניזאציע, די דריי פריירי פראוויינצן און צוויי איינגאנאנען, אפגע־האלטן נעכטן אין וויניפעג, אין באשלאסן געווארן אז די אלע פארשיידענע קער־פערשאפטן זאלן מיטארבעטן פאר דער קא־לאניזאציע פון קאנאדער איינוואוינער אויפ׳ן לאנד.

דאס איז א ווייטערדיקער שריט אין דער ריכטונג פון דער פאליטיק אנגעגעייכנט פון וו. א. נארדאן, אימיגראציע מיניסטער, וועלכער האט דערקלערט, אז איידער מען ברייינגט אהער אימיגראנטן, איז עס בײ־כער צו באזארגן די קאנאדער איינוואוינער וואס זוילן זיך קאלאניזירן אויפן לאנד. ביז איצט האבן די איינזנאנען, מיט דער מיט־

שריפה צעשעדיקט דוכאבארישע מיל אין ווערינין, מאסק.

סאסקאטון, סאסק., יוני 9. — קיין ארעסטן זיינען דערווייל ניט געמאכט גע־ווארן אין פארבינדונג מיט דער שריפה וואס האט צעשעדיקט די דוכאבארישע מיל אין עלעוואטאר אין ווערינין, סאסק., שבת ביינאכט.

די מאונטער פאלס זוכט אונטער די שריפה, ווי אויך די שריפות וואס האבן לעצטנס פארגיכטעט א צאל דוכאבארישע שולן, און די פאליציי איז זיכער, אז די פייערן זיינען אונטערגעצונדן געווארן.

די שריפה אין דער מיל האט זיך אנגע־פאנגען אין א פליגל ארום דעם עלעווא־טאר, וואו ס׳איז געווען אויסגעבויט פון 200 בושל וויץ. די דאזיקע וויץ, ווי אויך א טייל פון די וויץ און מעל אין מיל גופא איז פארניכטעט געווארן, אבער א טייל פון די וויץ און מעל, ווי אויך די רימענס פון די מאשינען איז געלונגען צו רעטן, אויידער די געביידע איז אוועק מיט׳ן רויך. דער שאדן באטרעפט ארום 40 טויזנט דאלאר.

די מיל איז אויסגעבויט געווארן מיט 26 יאר צוריק, און זי האט די נאנצע צייט פארזארגט די פארמערס פון דעם געגנט מיט מעל.

סאוועט רוסלאנד פארפלייצט איצט ענגלאנד מיט ביליקע אנצוגן

לויט א באריכט צו דער הינער "טרי־ביון" פון איר לאנדאנער קארעספאנ־דענט, וויל זיך די סאוועט רעגירונג מער ניט באנוגענען מיט קארטענען די ברי־טישע באפעלקערונג מיט ביליקע וויץ, אייער און פוטער פראדוצירט אין סאָ־וועטן און די אלע פארשיידענע קער־פערשאפטן זאלן מיטארבעטן פאר דער קא־לאניזאציע פון קאנאדער איינוואוינער אויפ׳ן לאנד.

דער שוועסטער שניידער זשורנאל, שרייבט דער קארעספאנדענט, מעלדעט, אז סאוועטישע ביליקע אנצוגן זיינען לעצטנס אנגעבאטן געווארן צו בריטישע "האלסיילערס" צו $1.35 א שטיק, און בעפערע אנצוגן — צו 2.50 א שטיק, און דער זשורנאל האט מורא, אז דאס וועט נאר גיך מאכן א סוף צו די קלענערע קליידער פאבריקן אין ענגלאנד, אויב די רעגירונג וועט ניט אנגענומען די נעהערי־קע מיטלען.

דער זשורנאל באהויפטעט, אז די ער־שטע טראנספארטן פון סאוועטישע אנצוג־נען האט מען ניט געקאנט אראפבריינ־גען אין ענגלאנד, ווייל זיי זיינען גע־ווען זייער שלעכט געשניטן און געניישט פאר׳ן בריטישן מארק. די קאמוניסטישע שניידער האבן זייער שנעל געלערנט פון זייערע פעלערן, און די נייע אנצוגן זיי־נען געמאכט געווארן לויט מוסטערן גע־בראכט פון ענגלאנד און זיי זיינען צור געפאסט צום ענגלישן געשמאק.

אנב - אורח

פון מארק

וועגן פארשיידענע זאכן

די אויסשפרייטונג פונ׳ם אידישן ווארט. — ס׳איז ניטא קיין צווייפל, אבער ס׳איז דא א טענדענץ צייטונג. — אומפאטריאטישע אינדוסט־אליסטן. — א שטיין פאר א שטיין.

איינער פון די קינדער קלובן פון דער הי־נער פריד־שול האט א זאמלונג פון "אידי־שע פרעסע פון נאר דער וועלט".

איך האב אליין ניט געהאט די געלעגנ־הייט צו זעען די זאמלונג, אבער לערער דערציילן מיר, אז זי איז אויסערגעוויינלאך אינטערעסאנט, — זי קומט פון אלע ווינ־קעלאך פון דער ערד און איז פון אזא פאר־שיידנארטיקן כאראקטער, אז ס׳איז נאר שווער פארצושטעלן זיך.

אבער מיר באקומען אין דערעקציע אויך אידישע צייטונגען און זשורנאלן פון פאר־שיידענע וועלט טיילן, אויב אפילו מיר האבן ניט קיין ספעציעלע זאמלונג, און דאס וואס מיר קריגן איז שוין אויך געגנוג צו גבן א שטיקל השגה פון דעם, ווי דאס אידישע לעבן האט זיך אויסגעשפרייט איבער דער גאנצער וועלט.

אט האבן מיר פאר זיך איינע פון די צוויי אדער מער גרויסע אידישע טעגלאכע צייטונגען פון ארגענטינע; אט איז א חיב־שע און וועכנטלאכע צייטונג פון בראזיליע; אט לייענען מיר וועגן דער דערשיינונג פון א טעגלאכער אידישער צייטונג אין אורוג־וויי, און אט דערהאלטן מיר א אידישע וועכנטלאכע צייטונג פון יאהאנעסבורג, דרום אפריקע, "מיט די לעצטע טעלעגראמ־פישע אזן ראדיא ידיעות פון 'איטא' און 'טראנקס־אקעאן'".

און מיר ריידן שוין ניט וועגן דער גרויס־טער צאל טעגלאכע און וועכנטלאכע צייט־טונגען פון פוילן, אדער די פאראייניקטע שטאטן און קאנאדע, וואו עס זיינען דא רייזיקע אידישע קבוצים, און די צייטונגען זיינען א זעלבסטפארשטענדלאכע זאך.

עס דארף זיין שווער צו ריידן וועגן דעם אונטערגאנג פון אידיש ביי אזא שפע פון צייטונגען און זשורנאלן, ביי א פרעסע וואס האלט אין איין וואקסן אין צאל אויס־גאנג, אין טיראזש אין אויך אין קוואליטעט אבער זעט אין דאך: ס׳איז שווער. אבער עס עפענען זיך ענגנג מעגשן וואס זיינען דוקא בעבאך מוסר־נפש צו טאן אט די שווערע ארבעט, און די מייסטע פון זיי פארזיכערן נאך, אז זיי טוען עס נעבאך מיט א שווערן געמיט...

אין פוילן איז איצט — ניין איך וועל ניט זאגן א "קריזיס", כדי מען זאל ניט מאכן דעם טעות און אפשאצן די דארטיקע לאגע לויט דעם וואס עס קומט פאר ביי אונז, וואו ס׳איז אויך דא א "קריזיס".

אין פוילן איז איינגעלאדן א קאמאס־טראפע. אין פוילן פאלט מען אין די נאסן פון הונגער און מען באנייט זעלבסמארד פון פארצווייפלונג, און די אויסזיכטן זיי־נען פינסטער, ווי די פינסטערע נאכט.

אוואדע ליידעט פון דער טראגישער לאַ־גע אויף די אידישע פרעסע, — אבער, צו אונזער גרויסער איבעראשונג, נייען דארטן ניט אונטער קיין אידישע צייטונגען, ווי מען וואלט געדארפט דערווארטן.

אדרבא, אט לייען איך אין "וואלינער שטימע", א וועכנטלאך בלעטל וואס נייט ארויס אין ראווגע, אז זי, די צייטונג, האט באשלאסן צו דערשיינען טעגלאך!

די צייטונג וואלט ווי געפילט אין פאר א חוצפה עס איז אונטערצוגעמען אזא זאך אין אזא שווערער צייט, אבער זי פארענט־פערט זיך, אז זי קאן זיך ניט הלטן: עס זיינען דא געגנג אידישע פראבלעמען אין ראווגע פאר א טעגלאכער צייטונג, און די "וואלינער שטימע" ווילן דערפילן אירע אויפגאבן.

און די צייטונג איז זיכער, אז זי קאן די אונטערנעמונג באהויפטן.

און אויב אין אזא קאטאסטראפאלער צייט וואגט מען אונטערצונעמען א טעג־לאכע צייטונג אין ראווגע, איז עס ניט קיין סימן פון אונטערגאנג פון דער אידישער שפראך!

זעט עס אייך ניט אויס אזוי?

*

א טיי קאמפאני אנאניסרט אין "דאס אידישע ווארט", אז זי וועט ניט העכערן דעם פרייז פון אירע טייען צוליב די נייע שטייערן, נאר זי וועט טראגן דיא שטייערן אליין.

דאס איז בפירוש אן אומפאטריאטישער אקט מצד דער טיי קאמפאני, און אן אומ־דאנקבארקייט פון איר.

די רעגירונג האט אלע אירע כחות אנגע־שטריינגנט אויף דעם אן דער ברייטער עולם זאל צאלן די נייע שטייערן, און ניט די אינדוסטריאליסטן, חלילה, וועמעס פרא־פיט דארפן זיין, — פאר׳ן וואוילזין פונ׳ם פאלק, נאטירלאך, — וואס גרעסער.

און דא קומט א קאמפאני און באפרייט דעם עולם פון די שטייערן און נעמט זיי אויף זיך. פארקלענערנדיק אירע איינגענ־פראפיטן.

און וואס וועט זיין דער תכלית, ווען אלע קאמפאנים זאלן נאכטאן איר ביישפיל און אליין צאלן די שטייערן? דאס לאנד וואלט דאך געגאנגען צום חייוול!

די רעגירונג טאר ניט שווייגן דערינען. און דארף באצייגנס אנטמוטיקן אזעלכע שלעכטע ביישפילן . . .

*

דער נייער טאריף פון 15ס. איפונט אויף אינפארטירטע זשורנאלן וועט פאקטיש אויסשליסן פון קאנאדע זייער א סך אמע־ריקאנער שווערע אין וואג און לייכטע אין אינהאלט זשורנאלן, — וואס זיינען די גע־וויינלאכע "נייסטיקע" שפייז פונ׳ם אמע־ריקאנער און קאנאדער יונגט.

דאס וואלט געארפט באטראכט ווערן־ ווי א באלונונג צו אמעריקע פאר די מיט־לען וואס זי נעמט אן צו באשריינקען דעם אינפארט פון קאנאדער "בוטלעג" משקה.

אבער די "נעראנקען" פון אט די זשור־נאלן זיינען אזוי לייכט, אז זיי וועלן דורכ־זייען זיך דורך העם באריער פון די צאלי־אמטן, — פונקט ווי אונזער "בוטלעג" דריינגט דורך אלע צוימען און פארפלייצט אמעריקע.

און איך ווייס ניט, ווער וועט ערגער מאכן: די אמעריקאנער פון דער שיכרות פון אונזער ספירט, אדער מיר פון דעם טשאד פון דער "אידעאלאגיע", וואס דריקט זיך אויס אין זייערע זשורנאלן . . .